

TERACOTE DE LA ULPIA TRAIANA SARMIZEGETUSA

ADELA PAKI, SORIN COCIȘ

Articolul de față se ocupă de prezentarea unui număr de 15 obiecte de teracotă descoperite în ultimul timp în capitala Daciei romane*, atât *intra muros* în clădirea denumită convențional 001, cât și *extra muros*, în templul dedicat zeităților Aesculap și Hygia, precum și într-un alt edificiu, situat la nord de precedentul, EM24.

1. Statuetă¹ (pl. I, 1). Lut galben-cărămiziu, glazură verde închis. Fragmentară. L = 5,2 cm. Reprezintă partea stângă a unui bust feminin din care s-a păstrat sinul, o parte a brațului (decorat cu o brățară) și o șuviță de păr. Venus pudică²; analogii: Gilău³, Moldovenesti⁴; producție locală⁵. Secolele al II-lea — al III-lea e.n. Templul EM24. M. Sarmizegetusa, inv. 27972. Inedită.

2. Statuetă (pl. I, 2). Lut galben-cărămiziu, glazură verde deschis. Fragmentară. L = 6,2 cm. Piesa reprezintă partea dorsală, fesele și o parte a faldului. Venus seminuda⁶; analogii: Slăveni⁷, Ulpia Traiana⁸; producție locală. Secolele al II-lea — al III-lea e.n. Templul EM24. M. Sarmizegetusa, inv. 27093. Inedită.

3. Statuetă (pl. I, 3). Lut galben-cărămiziu. Fragmentară. L = 9,3 cm. Piesa reprezintă partea din spate a unei statuete; gâtul este subțire, umerii lăsați (măinile lipsesc), talia accentuată. Se păstrează și o parte a cordonului care lega veșmintul. Același tip și aceleași analogii ca la piesa nr. 2. Producție locală. Secolul al III-lea e.n. Templul EM24. M. Sarmizegetusa, inv. 25393. Inedită.

4. Statuetă (pl. I, 4). Lut galben-cărămiziu, glazură verde închis. Fragmentară. L = 6,5 cm. Reprezintă piciorul unei divinități masculine (?); producție locală. Secolele al II-lea — al III-lea e.n. Templul EM24. M. Sarmizegetusa, inv. 25410. Inedită.

5. Statuetă (pl. II, 1). Lut galben-cafeniu. Fragmentară. L = 3,0 cm, l = 6 cm. Din piesă se păstrează bustul unei femei reprezentind cel

* Pieseile ne-au fost puse la dispoziție de regretatul profesor Hadrian Daicoviciu și de Dorin Alicu.

¹ Sistemul de prezentare va fi cel din *Corpus Signorum Imperii Romani*.

² Vezi L. Marinescu, *Mythologie gréco-romaine, mythologies peripheriques, Colloques internationaux du centre national de la recherche scientifique*, Paris, 1981, nr. 593, p. 71—76.

³ D. Isac, în *Acta MN*, XIV, 1977, p. 163—170.

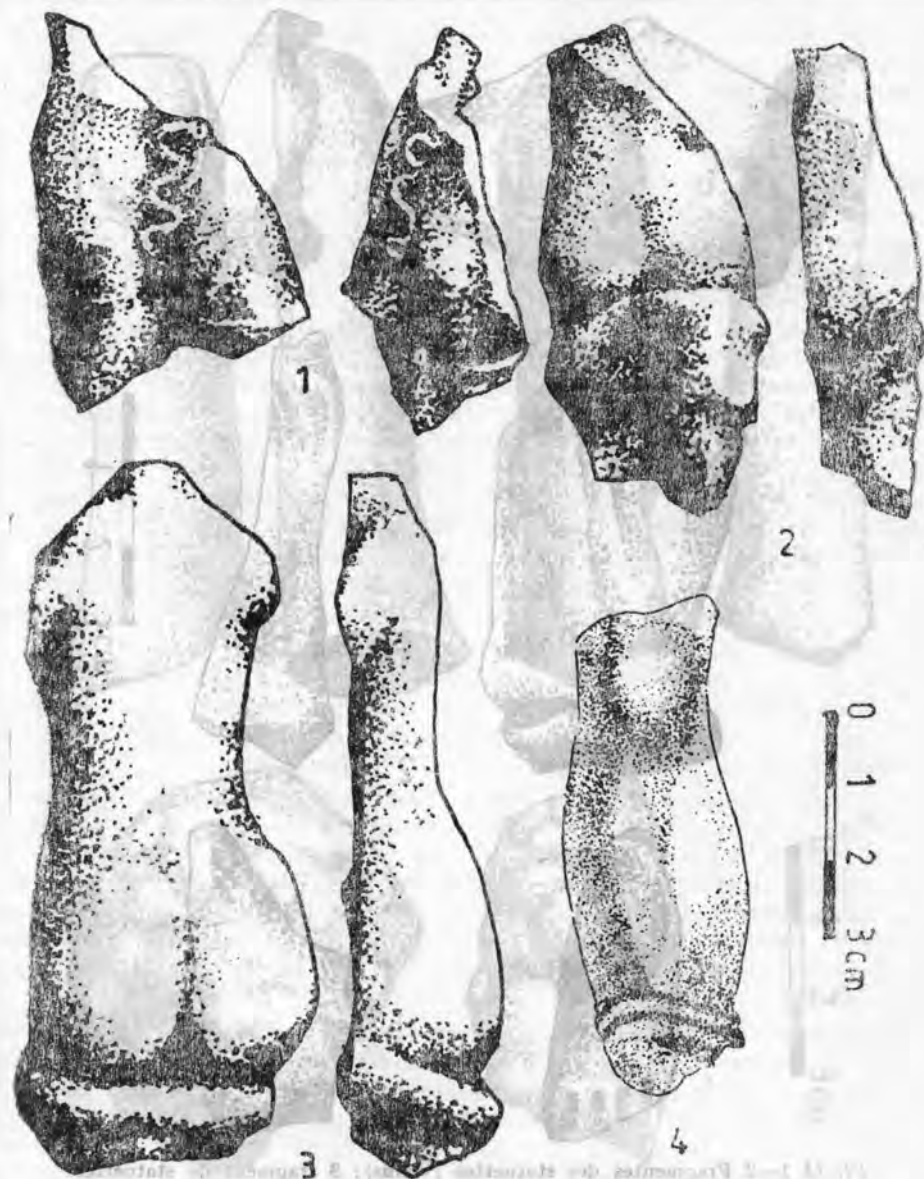
⁴ L. Teșosu David în *Acta MN*, I, 1964, p. 472, fig. 3.

⁵ D. Alicu, A. Soroceanu în *Potaissa*, III, 1982, p. 59.

⁶ L. Marinescu, *op. cit.*, p. 73.

⁷ Gh. Popilian, în *Apulum*, IX, 1971, p. 636, fig. 8/3.

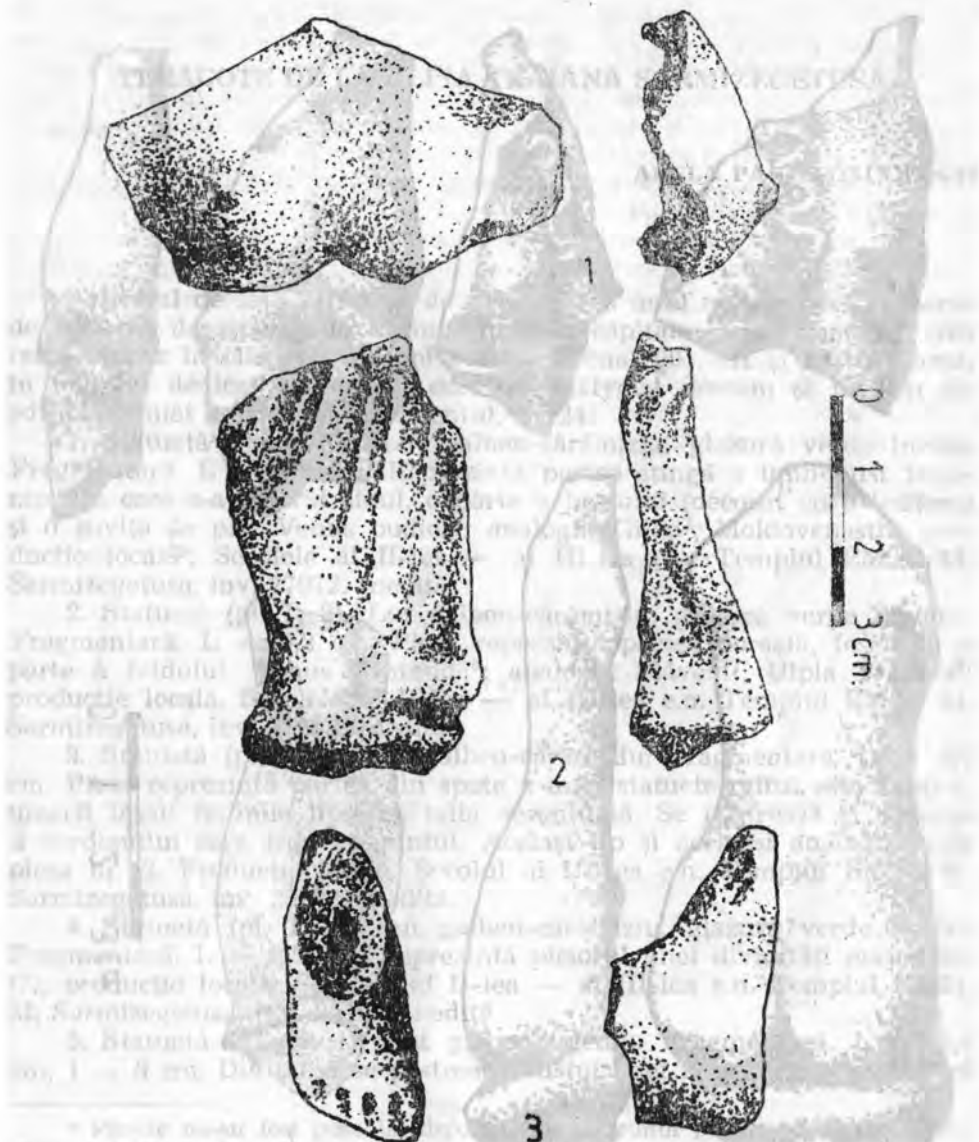
⁸ C. Pop, E. Nemeș, în *Acta MN*, XIV, 1977, p. 160, fig. 2.

Pl. I 1—3 Fragments des statuettes (Venus); 4 pied d'une statuette masculine.

doi sini, cel stîng pe jumătate păstrat, cel drept cu areola mamară destul de pronunțată. Venus pudica (?); producție locală. Secolul al II-lea e.n. Templul EM24. M. Sarmizegetusa, inv. 25393. Inedită.

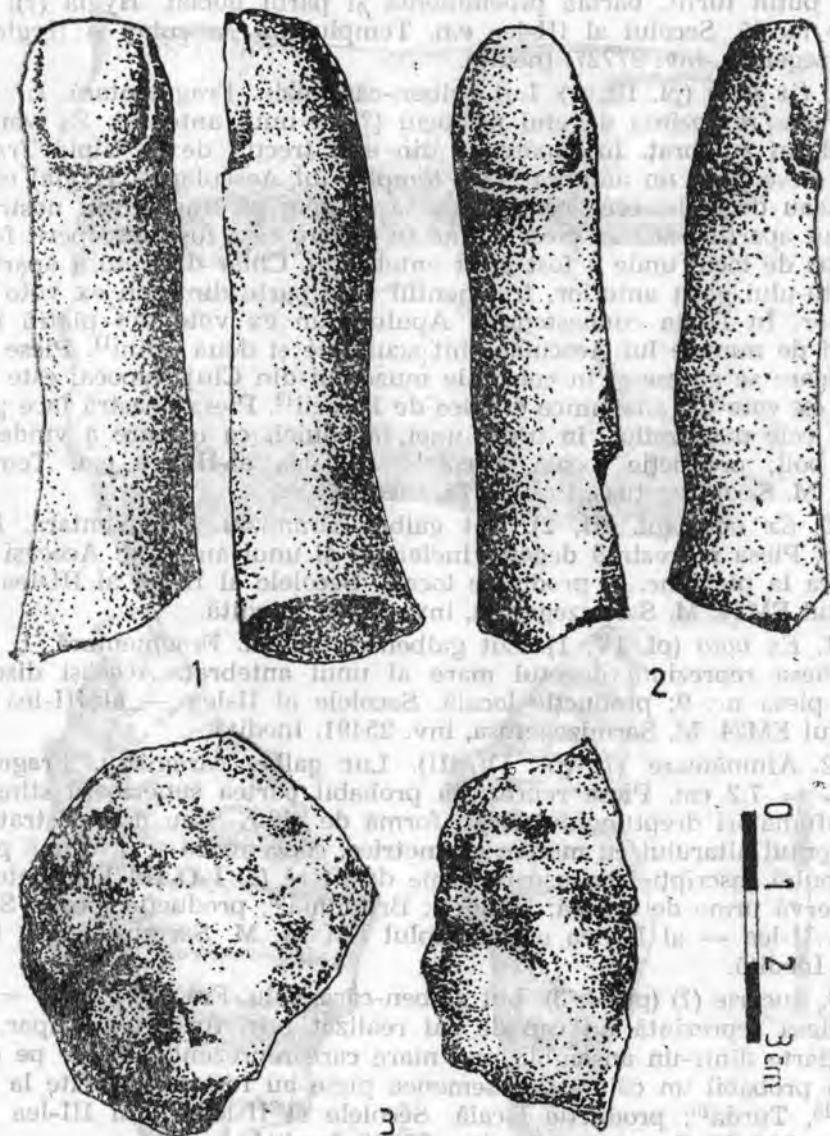
6. Statuetă (pl. II, 2). Lut galben-roșcat. Fragmentară. L = 5,5 cm. Se păstrează partea laterală de jos: faldurile rochiei (*palla*) executate

Pl. II 1-2 Fragmentes des statuettes (Venus); 3 fragment de statuette.

prin incizii late și adinci, precum și piciorul. Venus (?); producție locală. Secolele al II-lea — al III-lea e.n. Necunoscut. M. Sarmizegetusa, inv. 25036. Inedită.

7. Statuetă (?) (pl. II, 3). Lut galben-roșcat. Fragmentară. L = 3,9 cm, I = 2 cm. Piesa reprezintă laba piciorului unei divinități (?), cu degetele executate prin incizii. Nu este exclus ca piesa să fie o amuletă

Pl. III 1—2 Ex voto; 3 tête votive (Hygia?)

(vezi analogia de la Romula⁹) sau chiar o jucărie; producție locală. Clădirea 001, între contraforții de sud (II—III) ai *horreum*-ului M. Sarmizegetusa, inv. 27712. Inedită.

8. Capul unei divinități de pe un vas cu figuri în relief (?), (pl. III, 3). Lut galben-cărmăzIU. Fragmentară. I = 5 cm. Fața este ovală,

⁹ Gh. Popilian, St. Chițu, M. Vasilescu, *Materiale*, XIII, 1983, p. 325, fig. 1/5.

nasul puțin turtit, bărbia proeminentă și părul buclat. Hygia (?); producție locală. Secolul al III-lea e.n. Templul lui Aesculap și Hygia. M. Sarmizegetusa, inv. 27727. Inedită.

9. *Ex voto* (pl. III, 1). Lut galben-cărămiziu. Fragmentară. L = 8,5 cm. Piesa reprezintă degetul mijlociu (?) al unui antebraț. *Ex voto* figurind un antebraț. În săpăturile din anii trecuți de la Ulpia Traiana a fost descoperit un antebraț¹⁰ (în templul lui Aesculap și Hygia) căruia îi lipseau degetele, ceea ce ne face să credem că fragmentul nostru ar fi putut aparține acestei piese, având în vedere că a fost descoperit foarte aproape de locul unde a fost găsit antebrațul. Chiar dacă nu a aparținut *ex voto*-ului găsit anterior, fragmentul face parte dintr-un *ex voto* asemănător. În Dacia cunoaștem la Apulum un *ex voto* din piatră unde alături de numele lui Aesculap sînt sculptate și două mâini¹¹. Piese asemănătoare se găsesc și în colecțiile muzeului din Cluj-Napoca; este vorba de *ex voto*-uri anatomice etrusce de la Veii¹². Piesa noastră face parte dintre cele puse zeilor, în urma unei făgăduieli ca urmare a vindecării unor boli; producție locală. Secolele al-II-lea al-III-lea e.n. Templul EM24. M. Sarmizegetusa, inv. 27975. Inedită.

10. *Ex voto* (pl. III, 2). Lut galben-cărămiziu. Fragmentară. L = 7,8 cm. Piesa reprezintă degetul inelar (?) al unui antebraț. Aceeași discuție ca la piesa nr. 9; producție locală. Secolele al II-lea al III-lea e.n. Templul EM24. M. Sarmizegetusa, inv., 27721. Inedită.

11. *Ex voto* (pl. IV, 1). Lut galben-cărămiziu. Fragmentară. L = 9 cm. Piesa reprezintă degetul mare al unui antebraț. Aceeași discuție ca la piesa nr. 9; producție locală. Secolele al II-lea — al III-lea e.n. Templul EM24. M. Sarmizegetusa, inv. 25491. Inedită.

12. Afumătoare (?) (pl. IV, II). Lut galben-cărămiziu. Fragmentară L = 7,2 cm. Piesa reprezintă probabil partea superioară stîngă a unei afumători dreptunghiulare în formă de altar. S-au mai păstrat coronamentul altarului cu motive geometrice, concentrice și o infimă parte a cîmpului inscripției cu ușoare urme de literă (?) I O [M?]. În interior se observă urme de arsură; analogii: Britannia¹³; producție locală. Secolele al II-lea — al III-lea e.n. Templul EM 24. M. Sarmizegetusa, inv., 27971. Inedită.

13. Jucărie (?) (pl. V, 3). Lut galben-cărămiziu. Fragmentară. I = 5,6 cm. Piesa reprezintă un cap de cal realizat prin turnare în tipar. Ea făcea parte dintr-un ansamblu mai mare care reprezenta un car pe care se afla probabil un călăreț¹⁴. Asemenea piese au fost descoperite la Sucidava¹⁵, Turda¹⁶; producție locală. Secolele al II-lea — al III-lea e.n. Clădirea 002. M. Sarmizegetusa, inv. 27726. Inedită.

¹⁰ D. Alicu, C. Pop, V. Wollmann, *Figured Monuments from Ulpia Traiana Sarmizegetusa*, in BAR, Oxford, 1979, nr. 55, p. 145, pl. CXXXVIII/380.

¹¹ C. Bart, in *Apulum*, X, 1972, p. 725, fig. 3.

¹² E. Crișan, in *Acta MN*, VII, 1970, p. 491, pl. I, 1.

¹³ *The Roman Inscriptions of Britain*, nr. 1530—1531, pl. XVII—XVIII.

¹⁴ S. Comănescu, in *SCIV*, XVI, 4, 1965, p. 797—802.

¹⁵ *Ibidem*.

¹⁶ *Ibidem*.

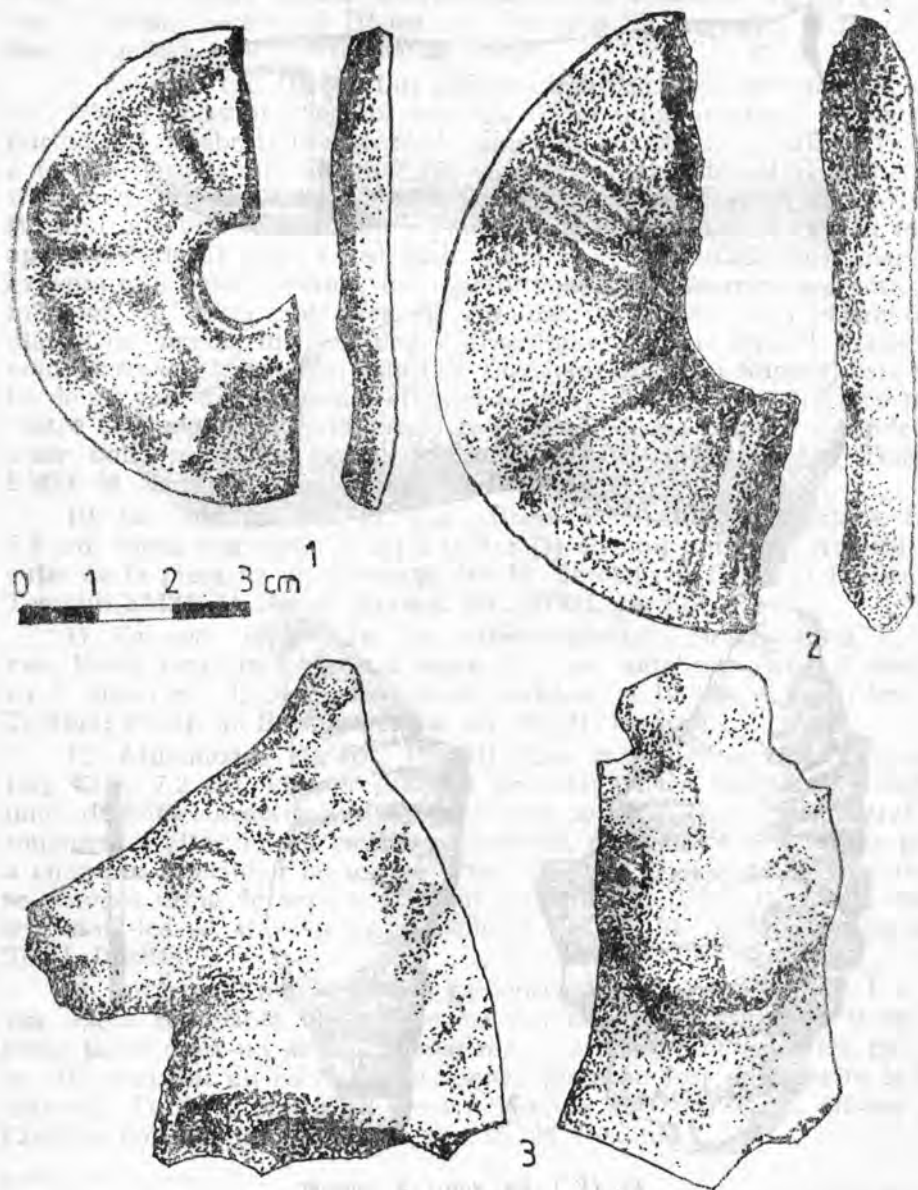
Pl. IV 1 Ex voto; 2 encensoir

14. Jucărie (?) (pl. V, 1). Lut galben-portocaliu. Fragmentară. D = 6,1 cm. Piesa de forma unei roți reprezintă probabil o parte dintr-un car; analogii: Alba-Iulia Partoș¹⁷, Cristești¹⁸, Gilău¹⁹, Miercurea Sibiu-

¹⁷ *Ibidem*

¹⁸ D. Popescu, în *Materiale*, II, 1956, p. 179, fig. 117/8, 11.

¹⁹ S. Comănescu, *op. cit.*, p. 800.

Pl. V Jouets

lui²⁰; producție locală. Secolele al II-lea — al III-lea e.n. Clădirea 003. M. Sarmizegetusa, inv. 27090. Inedită.

15. Jucărie (?) (pl. V, 2). Lut gri-deschis. Fragmentară. D = 8 cm. Piesa reprezintă o roată, probabil de la un car. Aceleași analogii ca la piesa nr. 15. Producție locală. Secolele al II-lea — al III-lea e.n. Secțiunea Z2 (zidul de est al orașului). M. Sarmizegetusa, inv. 25023. Inedită.

TERRE-CUITES D'ULPIA TRAIANA SARMIZEGETUSA

Résumé

On présente 15 objets en terre-cuite provenant de la capitale de la Dacie romaine, trouvés autant *intra-muros*, dans le bâtiment 001, que *extra-muros* (la région sacrée) dans le temple d'Esculap et Hygie et dans un petit temple situé au nord du premier EM24. Les objets sont les suivants: statuettes féminines (Venus), pl. I, 1—3 et II, 1—2; pied masculin pl. I, 4; amulette pl. II, 3; ex-votos figurant les doigts d'une main pl. III, 1—2 et IV, 1; tête d'une divinité (Hygia ?) provenant d'une vase à figures en relief, pl. III, 3; encensoir pl. IV, 2; jouets représentant un petit chariot pl. V, 1—3. On date les pièces du IIe et IIIe siècle n.è. Ils sont des produits locaux.

²⁰ Ibidem